

Nieuwjaar?

U hoorde een klein stukje uit de Canto Ostinato van Simeon ten Holt. Een kort fragment uit een lang muziekstuk dat eigenlijk voor vier vleugels geschreven is. Stel je het eens voor: deze repeterende tonen op één vleugel, en op drie andere vleugels net iets andere, zich herhalende tonen. Almaar door. Op het ene moment verandert één pianist het spel iets: een ander accent, of de hoogte of laagte in. Op een ander moment zetten allen tegelijk een herhaling zwaarder aan of verstillen juist. En dát tussen de 2 ½ en 4 uur lang, afhankelijk van de uitvoerenden. Er zijn mensen die geïrriteerd raken van dit - op het eerste gehoor - muzikaal behang. Er zijn ook mensen – en daar hoor ik ook bij - die rustig worden bij deze muziek en zich laten meevoeren naar de hoogten en de diepten van hun emoties en ondertussen met zichzelf tot verzoening komen. Beide geluiden klinken in een film over deze compositie die momenteel in de filmhuizen draait.

Zo'n langdurend zich herhalend en slechts geleidelijk veranderend muziekstuk roept iets op van de cadans van het leven. Het leven dat, tot het stopt, almaar doorgaat met zijn eindeloze herhaling van opstaan, koken, werken, contacten onderhouden, boos worden over de politiek, je zorgen maken over de kinderen, verbijsterd zijn over de ultra-orthodoxe joden in Israël die angst hebben voor het vrouwelijk geslacht, om daarna de krant weer dicht te doen en verder te gaan met wat je hoe dan ook zou gaan doen, e-mail checken, was ophangen, nieuwe agenda inschrijven, het glas heffen en bedenken dat je dit voorjaar toch echt eens een vogelhuisje op het balkon wil gaan ophangen, en tegelijk weten dat je dat volgend jaar opnieuw zal bedenken. Hoe daarmee om te gaan? Hoe niet vermoeid te raken of tot moedeloosheid te vervallen? Om met de dichter J.C. Bloem te spreken in zijn gedicht 'nieuwjaar': Men vraagt zich zelfs niet af: waarom is 't en waardoor? / Tegen het leven is toch immers niets te doen; / de wereld heeft geen oorden meer om heen te gaan, / en 't hart wordt niet, gelijk de landen, jaarlijks groen. Sombere woorden zijn het, om alles wat zich maar herhaalt en niet verbetert, zoals Bloem ze wel vaker neerschreef. Bij het aanschouwen van de feestrestanten van gisteravond zou iets van die somberte je kunnen bekruipten als je op nieuwjaarsochtend de gordijnen opendoet, de grijze lucht ziet.

Die eeuwige cadans van het leven is nu precies níet wat we rond oud en nieuw en vooral met kerstmis plegen te vieren. Deze dagen staan voor ons in het teken van het kerstkind, het Woord dat onder ons en in ons geboren kan worden. Over nieuw begin dus. Over visioenen die toch echt waar kunnen worden. Dat vierden we hier op kerstavond in woord, en in gebaar door het Open Huis op eerste kerstdag. En dat duurt maar door, op zijn minst tot vandaag, en volgens de kerkelijke kalender nog tot aan de start van de veertigdagentijd: de aanzegging dat het nieuw zal worden, deze aarde, wij mensen, als kerstkinderen zo ontvankelijk voor het goede, zozeer een belofte voor de wereld, wij allemaal, opdat de aarde zo goed zal zijn als bedoeld was als in de herinnering van het scheppingsverhaal.

Het kernwoord dat na Kerstmis beklijft, is wat mij betreft: hoop. De hoop dat je dit jaar de dingen anders zult doen. Dat er nieuw begin gemaakt wordt. Nee, geen lange lijstjes met voornemens, maar toch wel een kleine gedachte van verlangen en ambitie misschien. Iets aardiger, beetje meer van dit of minder van dat. Dat noem ik hoop. En als ik hoop zeg, moet ik meteen aan Vaclav Havel (1936-2011) denken, die stierf maar veranderingen mogelijk maakte die vele mensen geluk brachten. Hij schreef 'De weg van de hoop', een soort gedicht dat ik als eerbetoon aan hem wil laten klinken vanochtend:

Diep in ons zelf dragen we hoop:
als dat niet het geval is,
is er geen hoop.

Hoop is een kwaliteit van de ziel
en hangt niet af
van wat er in de wereld gebeurt.
Hoop is niet voorspellen of vooruitzien.
Het is een gerichtheid van de geest,
een gerichtheid van het hart,
voorbij de horizon verankerd.

Hoop
in deze diepe en krachtige betekenissen

is niet hetzelfde als vreugde omdat alles goed gaat
of bereidheid je in te zetten
voor wat succes heeft.

Hoop is ergens voor werken
omdat het goed is,
niet alleen omdat het kans van slagen heeft.
Hoop is niet hetzelfde als optimisme
evenmin de overtuiging
dat iets goed zal aflopen.
Wel de zekerheid dat iets zinvol is
afgezien van de afloop,
het resultaat.

In het kerststalletje schuif ik de drie koningen wat dichtter naar het kribje toe. Figuren die uit verlangen op weg gingen, of was het strategisch handelen van hen om een nieuwe vorst meteen te gaan eren? Eigenlijk maakt het niet uit, ze gingen. En stelden zich daarmee open voor verandering.

Hoop en moedeloosheid, goede bedoelingen en tegenvallende resultaten, nieuw begin en oude patronen. Op deze eerste dag van het nieuwe jaar, in de octaaf van kerstmis, (dat is de eerste zondag binnen het bereik van het kerstfeest), zijn we hier gekomen met ongetwijfeld heel verschillende vooruitzichten en verwachtingen. Dat stralende nieuwe begin waar we in de adventperiode naar toe leefden, dat we genoten met kerst, zou al wat grijze vlekjes kunnen hebben na de nieuwsoverzichten van afgelopen jaar. Sleur en 'zo gaat het nu eenmaal' of 'ze doen toch maar in Den Haag' liggen op de loer. *Het hart wordt niet gelijk de landen, jaarlijks groen.* Toen we net voor kerstmis het boek Deuteronomium afsloten, met het uitzicht van Mozes over het Beloofde Land, wist de traditie al dat we daarna weer bij het begin zouden moeten beginnen. Dat het nooit af is, dat de belofte van een wijngaard die zal bloeien, de aarde die voor mensen vrijheid zal zijn (uit het adventlied 'Kom adem ons open') niet zo simpel is. En toch laten we die belofte niet los, ook dit nieuwe jaar niet, want dat we leven vanuit die belofte, is niet alleen tegen beter weten in, maar ook omdat we hopen en bevroeden dat het ergens toch ook wél kan.

Het begint immers altijd met een kleine actie. Een kerstkind dat je weer hoop geeft op verandering. Een gedicht van Havel of een twitterbericht dat mensen tot protest aanzet. Een ander die even begrijpt hoe jij je voelt. Of één toon die verandert in zo'n langdurend muziekstuk als de Canto, en alles wordt erdoor aangestoken en verandert mee. Een van de vrijwilligers van het Open Huis, vertelde me dat ze in het Parool een stukje had gelezen over hoe verschillend mensen hun kerst vieren. Een vrouw vertelt daarin dat ze geen geld heeft om echte kaarsen te kopen. Dat haar leven zwaar is. Maar dat ze op eerste kerstdag naar de Dominicus gaat voor gezelligheid en dat haar haar dan met glinsters wordt versierd (Parool, 23.12.2011 Kerstkatern). Dáárvóór deed die vrijwilligster het. Eén zo'n klein berichtje, over één mens die een goede kerst zal hebben, en alles gaat stralen.

De kunst is om het te zien. Om oren en ogen en hart open te hebben staan voor wat voor jou voor het oprapen ligt. Om daar bij te zijn, met al je aandacht. Geen moment afgeleid door wat weer moet, door wat nog steeds niet is, enkel aandacht voor de verborgen goedheid die in iedere ontmoeting, afwasbeurt, of welke verplichting dan ook opgeslagen ligt. Aandacht is de sleutel. Je toevertrouwen aan wat er is. Met heel je hart, je ziel, je kracht en verstand zijn bij wat er is. Het kerstkind, de verbondenheid in het Open Huis, de kaart die je niet verwacht had, een stukje brood om niet gegeven. Precies daarom klonk het scheppingsverhaal vandaag. Dat eerste woord, het eeuwige begin dat ons vertelt dat het in beginsel wel goed zit met ons, met deze aarde. Dat we almaar op weg zijnde, in beginsel een thuis hebben. Tegen alle crisis en ontij in. De wildernis zal bloeien. In ons en om ons heen. Dat het zo mag zijn.

Mirjam Wolthuis

Gelezen: Genesis 1,1- 2,1